

Datum

2 April 2026

Contact persoon

Annet Dekker

Email

a.dekker@uva.nl

Subject

Reactie internetconsultatie

Reactie van de Leerstoel Team Archival and Information Studies, Universiteit van Amsterdam.

In het voorstel voor de *Wet afbouw interlandelijke adoptie en vereenvoudiging Identiteitsherstel*, is een aantal wijzigingen opgenomen die verband houden met de afbouw van interlandelijke adoptie, een regeling voor binnenlandse adoptie, identiteitsherstel voor geadopteerden en archivering van adoptiedossiers. In onze reactie op dit voorstel gaan wij in op de zaken die te maken hebben met de gehanteerde definitie van adoptiedossier, het beheer van de archiefstukken (waarbij het van belang is dit te verstaan in de volle reikwijdte van de verschillende vormen – van papier, audiovisueel en digitaal materiaal tot symbolische voorwerpen) en de toegang tot deze stukken voor de mensen die geadopteerd zijn.

Daarnaast pleiten wij voor het gebruik van de term *transnationale* adoptie, vanwege het complexe karakter van identiteitsvorming van veel mensen die geadopteerd zijn, een nuance en complexiteit die in de context van 'interlandelijke' adoptie veelal verloren gaat. Wij erkennen dat het woord 'adoptie' ook in een koloniale context valt, en dat er maatschappelijk nog geen vervangende term bestaat, dit is wat ons betreft ook een belangrijk aandachtspunt. Tevens dient het woord 'kinderen' vermeden te worden omdat het in veel gevallen gaat om mensen die op jonge leeftijd geadopteerd zijn, maar als volwassenen op zoek gaan naar informatie over hun verleden.

1. Definitie van adoptiedossier

De Memorie van Toelichting (MvT) benadrukt terecht dat "hét adoptiedossier in de zin van een eigen, persoonlijk dossier als zodanig" niet bestaat en dat gegevens vaak verspreid zijn over diverse instanties en daarmee feitelijk "gezinsdossiers" zijn. Het begrip herkomst- en afstammingsinformatie dat in de MvT is gebruikt, is eveneens ruim gedefinieerd. Wij pleiten er ook voor om de reikwijdte van het 'adoptiedossier' zo ruim mogelijk te definiëren. Echter, in de praktijk wordt het begrip 'herkomst- en afstammingsinformatie' vaak beperkt tot informatie die relevant is om de geografische en biologische afkomst te kunnen bepalen. Alvorens de dossiers bij een archiefbewaarplaats worden opgenomen vinden bijna altijd bewerkingslagen plaats. Deze zijn ingebed in bepaalde machts- en beslisstructuren

en hebben daarmee invloed op hetgeen zichtbaar blijft. Het is daarom van belang om expliciet uiteen te zetten dat het begrip adoptiedossier alle informatie omvat waarmee mensen die geadopteerd zijn hun persoonlijke geschiedenis kunnen aanvullen. Dit betekent niet alleen de formele informatie die voortvloeit uit de betrokkenheid van een actor aan het adoptieproces, maar ook gegevens die per toeval of zijdelings aan een dossier zijn toegevoegd en daarmee voor betrokkene relevant kunnen zijn.

De stelregel dient te zijn: dossier niet opschonen, alle informatie en dragers worden behouden, inclusief zijdelings toegevoegde gegevens. Er vindt geen verwijdering of selectie plaats, zodat het dossier compleet en authentiek blijft. Tenslotte is er altijd sprake van een dynamisch dossier waarin additionele informatie toegevoegd kan worden.

Een vergelijkbare brede omschrijving wordt ook gehanteerd door het Parket bij de Hoge Raad in de conclusie van de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden naar aanleiding van prejudiciële vragen over inzage in processtukken (ECLI:NL:PHR:2024:750). Hierin wordt opgemerkt dat het sinds enkele decennia een algemeen aanvaard inzicht is dat kennis van het eigen verleden een essentieel mensenrecht is dat verband houdt met het recht op een persoonlijke en sociale identiteit, ongeacht leeftijd, situatie of welzijn. Gesteld wordt:

[H]et is echter niet alleen afstammingsinformatie die van belang is voor de ontwikkeling van een eigen identiteit. Ook informatie over de persoonlijke geschiedenis is daarvoor essentieel. Denk aan informatie over de omstandigheden waarin iemand is geboren, zijn geboorteplek en de genetische verwanten zoals ouders, broertjes en zusjes, grootouders, maar bijvoorbeeld ook onder welke omstandigheden en met wie iemand is opgegroeid. (ECLI:NL:PHR:2024:750, paragraaf 12.1)

Hiermee wordt gewezen op het belang van het ontwikkelen van een 'narratieve identiteit', oftewel, het hebben van een persoonlijk verhaal waarmee iemand betekenis geeft aan wie hij of zij is, wat belangrijk is, en met wie of wat men zich verbonden voelt. Inzicht in de verschillende aspecten uit het eigen verleden spelen daarbij een cruciale rol. Kennis van de afstamming is daarbij van belang, maar een persoonlijk verhaal in de context van identiteitsherstel omvat ook de bredere ontstaansgeschiedenis. Bijvoorbeeld, de omstandigheden rond de geboorte, de redenen voor eventuele afstand, keuzes rond adoptie, en belangrijke beslissingen over de zorg en opvoeding in de kindertijd (ECLI:NL:PHR:2024:750, paragraaf 12.3).

2. Beheer van adoptiedossiers

Het wetsvoorstel onderscheidt een aantal actoren die als overheidsorgaan een rol hebben gehad in het adoptieproces en als zodanig onderhevig zijn aan de archiefwettelijke regels. Daarnaast verplicht het voorstel vergunninghouders (bemiddelingsorganisaties) op grond van art. 3.1 om hun afgesloten adoptiedossiers over te dragen aan het Ministerie van Justitie en Veiligheid, waarmee deze in het overheidsdomein komen en zo ook onder de bepalingen van de archiefwetgeving vallen. Deze dossiers worden aangemerkt als te bewaren en daarmee worden ze overgebracht naar een archiefbewaarplaats, in de meeste gevallen het Nationaal Archief (NA).

Zoals aangegeven in verschillende andere reacties op de internetconsultatie, met name van de KVAN, zorgt de overbrenging van adoptiedossiers naar het NA dat de dossiers hiermee voor iedereen toegankelijk worden, zonder dat daar de waarborg wordt gegeven dat geadopteerden worden gehoord over dit gebruik. Sterker nog, en zoals ook aangehaald door de KVAN, sluit art. 3.3 de overbrenging uit van de informatieplicht uit de AVG (art. 13 en 14). Wij sluiten aan bij de opmerking van KVAN dat juist vanwege de gevoelige inhoud van deze dossiers en hun persoonlijke betekenis het

van essentieel belang is dat betrokkenen hiervoor toestemming geven en zeggenschap krijgen over het openbaar gebruik van de dossiers.

Ten aanzien van dossiers die in beheer zijn bij andere private partijen (natuurlijke en andere rechtspersonen) die betrokken zijn geweest bij het tot stand brengen van de opneming van een kind ter adoptie geldt dat de overdracht van deze dossiers naar de overheid vrijwillig is. Zij kunnen ervoor kiezen de dossiers zelf te blijven beheren. In dat geval blijven zij echter wel wettelijk verplicht om mensen die geadopteerd zijn op verzoek inzage te verlenen (artikel 3:7). Hoewel wij ook pleiten voor een decentraal beheer, biedt deze formulering geen garantie voor duurzaam beheer en vindbaarheid van deze dossiers (denk bijvoorbeeld aan een geval van faillissement of overlijden van de houder van deze dossiers). Ook is er geen termijn genoemd hoelang deze dossiers bewaard dienen te blijven. De wetgever maakt niet duidelijk welk instrumentarium beschikbaar is om private natuurlijke personen en rechtspersonen die niet verplicht zijn om hun dossiers in het overheidsdomein te brengen toch beschikbaar te houden voor betrokkenen.

Terwijl het belang van de geadopteerde leidend zou moeten zijn (in plaats van een overheids/private structuur als uitgangspunt te nemen), kiest het wetsvoorstel expliciet voor centrale archivering bij het NA als oplossing voor het duurzaam behouden en vindbaar maken van adoptiedossiers. Dit geldt zowel voor dossiers die al onder de archiefwetgeving vallen als voor de afgesloten dossiers van vergunninghouders die volgens de in deze wet opgenomen constructie onder beheer van de minister van Ministerie van Justitie en Veiligheid worden gebracht. Het wetsvoorstel biedt echter weinig waarborgen of alternatieven voor mensen die geadopteerd zijn en die wantrouwen hebben tegenover de overheid, juist omdat diezelfde overheid een rol heeft gespeeld bij adoptieschandalen. Zo ontbreken mogelijkheden voor onafhankelijke of decentrale opslag en beheer, waardoor deze groep zich mogelijk onvoldoende gehoord en beschermd voelt.

3. Toegang tot adoptiedossiers

Een belangrijk onderdeel van het wetsvoorstel is de expliciete erkenning in de MvT dat mensen die geadopteerd zijn recht hebben op toegang tot hun dossier, als onderdeel van het recht op persoonlijke identiteit en informatie over het eigen verleden. In de eerste plaats is toegang tot gegevens afhankelijk van de vindbaarheid ervan. Zoals de MvT terecht stelt, bestaat "hét adoptiedossier" niet omdat dat gegevens vaak verspreid zijn over diverse instanties. Het is daarom van groot belang dat er een centrale toegang komt waar mensen die geadopteerd zijn zonder veel moeite kunnen achterhalen waar informatie over hen bewaard wordt.

Zelfs in gevallen waar de informatie vindbaar is, betekent dit niet dat de geadopteerde alle gegevens onder ogen krijgt die in het dossier zijn opgenomen. Art 3:5 stelt dat

[D]e centrale autoriteit verstrekt op verzoek van de geadopteerde inzage in en afschrift van gegevens uit het adoptiedossier dat de centrale autoriteit ten aanzien van de adoptie onder zich heeft. Inzage en afschrift blijven achterwege voor zover dit noodzakelijk is in het belang van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van een ander. Evenwel wordt ten aanzien van gegevens waaruit de afstamming van bloedverwanten tot en met de tweede graad blijkt, het belang van de geadopteerde bij inzage en afschrift vermoed zwaarder te wegen dan dat van de desbetreffende bloedverwant.

Het lakken of niet ter inzage krijgen van het gehele dossier kan leiden tot argwaan. Ook het onderzoek waarnaar de conclusie van de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden verwijst (het Memory-Identity-Rights in Records-Access project, MIRRA) wijst op het problematische weglakken van

informatie op grond van de AVG. Dit onderzoek had weliswaar betrekking op dossiers van kinderen die onder jeugdzorg waren geplaatst, maar is qua impact zeer vergelijkbaar.

Wij pleiten ervoor dat de geadopteerde niet gezien moet worden als een "gebruiker van overheidsinformatie", maar als de morele eigenaar van zijn eigen levensverhaal, waarbij de overheid slechts de rol van bewaarder heeft zonder mandaat om in de inhoud te selecteren. Oftewel, de geadopteerde dient grotere zeggenschap te krijgen over het eigen dossier. Er moeten zeer zwaarwegende argumenten zijn waarom bepaalde gegevens niet kunnen worden gedeeld. De beslissingsbevoegdheid over inzage en 'weglakken' dient bij een volledig onafhankelijke commissie te liggen die beoordeelt vanuit de positie van mensenrechten, in plaats van bij de minister of de algemene rijksarchivaris.

De voorgestelde maatregelen kort samengevat:

- **Ruime definitie adoptiedossier:** omvat alle informatie(dragers) die bijdraagt aan de persoonlijke geschiedenis van geadopteerden (niet alleen formele, biologische of tekstuele gegevens).
- **Geen opschoning van dossiers:** alle informatie(dragers) behouden, inclusief zijdelings toegevoegde gegevens.
- **Aangepaste terminologie:** gebruik van "transnationale adoptie" i.p.v. "interlandelijke adoptie", en vermijd het woord "kinderen".
- **Meer zeggenschap voor geadopteerden:** betrokkenen moeten toestemming geven en inspraak krijgen over gebruik en archivering (beheer en toegang) van hun dossiers.
- **Transparantie in beheer en bewerking:** duidelijkheid over wat er met dossiers gebeurt tijdens overdracht.
- **Alternatieven voor centrale archivering:** mogelijkheid voor onafhankelijk of decentraal beheer naast het Nationaal Archief.
- **Waarborgen voor private dossiers:** betere regels voor duurzame opslag, bewaartermijnen en toegankelijkheid bij particuliere beheerders.
- **Opzetten van een centrale vindplaats van informatie:** één loket waar geadopteerden kunnen achterhalen waar hun gegevens zich bevinden.
- **Ruimere toegang tot archiefstukken:** minder beperkingen en terughoudendheid met het weglakken van informatie.
- **Geadopteerde als 'morele eigenaar':** overheid als beheerder, niet als beslisser over inhoud.
- **Onafhankelijke toetsing:** beslissingen over inzage en afscherming door een onafhankelijke commissie i.p.v. de overheid, en vanuit het perspectief van mensenrechten.

Leerstoep Team Archival and Information Studies,
Media Studies, Universiteit van Amsterdam

Annet Dekker, Universitair hoofddocent Archival and Information Studies
Bidisha Chaudhuri, Universitair docent Government, Information Cultures and Digital Citizenship
Christian Olesen, Universitair docent Digital Media and Cultural Heritage
Charles Jeurgens, Professor Archival Science
Emily Clark, Assistant Professor Contested Archives, Media and Memory
Floris Paalman, Universitair docent Preservation & Presentation of the Moving Image
Houda Lamqaddam, Universitair docent Cultural Data Analysis
Jaap Kamps, Universitair hoofddocent Information Retrieval
Jamila Ghaddar, Universitair docent Archival Information & Digital Humanities
Jelke Bloem, Universitair docent Computational Humanities

Michael Karabinos, Docent Archival and Information Studies
Rens Bod, Professor Computational and Digital Humanities